

Väitösikkuna

Tommi Inkinen

Verkostojen rakentamista Tampereella

Timo Poutiainen:

Kokonaisuutena ei paha harjoitus – eTampere-kehittämisohjelma verkostojen rakentajana, Acta Universitatis Tamperensis 1919, Tampere, 2014. (175 s.)

Timo Poutiaisen väitöskirja käsittelee verkostojen luontia Tampereella toteutetussa laajassa eTampere-hankkeessa, jota voidaan pitää ”aluekehitys-ohjelmana” sanan keskeisessä merkityksessä. Alueellinen erityisyys tuodaan väitöskirjassa selkeästi esiin: ensinnäkin hankkeen alullepanijat halusivat uutta toimeliaisuutta juuri Tampereelle ja sen lähiseudulle. Toiseksi alullepanijat olivat tamperelaisia tai heillä oli tiivis yhteys Tampereeseen. Kolmanneksi Tampereen kaupungilla oli merkittävä rooli sekä hankkeen perusrahoituksen järjestämisessä että käytännön toteutuksessa Infocity-nimisen osaohjelman kautta.

eTampereen alueellisuus näkyi myös ohjelman kirjatuissa tavoitteissa. Yleisten taloudellisten ja teknisten mittareiden ohella hankkeelle annettiin tehtäväksi nostaa Tampere tietoyhteiskuntakehityksen johtavaksi kaupungiksi maailmassa. Tämä tavoite on hyvin dokumentoitu käsillä olevaan väitöskirjaan. Poutiaisen työ selvittää seikkaperäisesti tekijänsä tulkintoja ja näkemyksiä hankkeen suunnitteluvaiheen ja koordinaation kannalta keskeisten henkilöiden haastatteluin sekä kirjallisten aineistojen luentana.

eTampereen tavoitteet oli asetettu korkealle. Ohjelman rakentamisprosessin ja alullepanijoiden visiokuvausten ohella Poutiaisen väitöskirja pureutuu verkostojen synnyttämiseen sosiaalisen pääoman avulla. Sosiaalinen pääoma on yksi keskeisistä viime vuosina käytetyistä yhteiskuntatutkimuksen käsitteistä. Sosiaalisella pääomalla on yhtäläisyyksiä mutta myös eroavaisuuksia muiden pääomakäsitteiden kanssa. Näitä ovat esimerkiksi inhimillinen pääoma, kulttuurinen pääoma ja osaamis-pääoma. Poutiaisen työssä nämä lähitermit nostetaan esille ja sosiaalisen pääoman kä-

sittien käyttö perustellaan laajemman käsitepiirin tunnistamisen avulla.

Verkostojen tutkimus aluekehityksen apuna on ajankohtainen ja haasteellinen aihepiiri. Käsitteenä verkosto on poikkeittieteellinen ja sen määritelmät sekä eri tutkimusalojen painotukset ja lähestymistavat vaihtelevat huomattavasti tieteenaloittain. Teknisesti verkostoja lähestyvät luonnehtivat niitä usein noodien eli ytimien ja niiden välisten yhteyksien muodostamana kokonaisuutena. Noodien välillä tapahtuu välittymistä, joka voi koskea aineettomia tai materiaalisia sisältöjä.

Yhteiskuntatieteissä verkostot nähdään usein organisaatioiden, niissä toimivien ryhmien tai yksilöiden välisinä vuorovaikutuksina tai vaihtoehtoisesti vuorovaikutuksen puuttumisena. Tutkijalla voi siis olla myös tapahtuvan vuorovaikutuksen ohella kysymys siitä, miksi mahdollinen vuorovaikutus puuttuu – erityisesti silloin, jos keskeiseksi tunnistetut toimijat eivät toimi alueellisesti kohdennetussa verkostossa. Tällöin tutkimuksen mielenkiinto voi esimerkiksi kohdistua noodien sisäiseen toimintaan, välitettävien asioiden sisältöihin tai verkostojen aikaansaamiin vaikutuksiin tai niiden ongelmiin. Verkostotutkimuksen yleisiä kysymyksiä ovat usein: a) miten noodit ovat muodostuneet, b) ovatko verkoston toimijat samanarvoisia verkostossa, c) kuinka resilientti verkosto on muutoksen tai ongelman kohdatessa tai d) miten verkostot on alun perin luotu ja kuinka ne jäsentyvät osaksi laajempia yhteiskunnallisia kokonaisuuksia.

Callonin, Latourin ja Law’n nimiin yhdistettävä toimijaverkkoteoria on operationalisoitu niin sanottuna heikkona tai paremminkin modioituna versiona. Ratkaisu on oikea ja kuten tekijä toteaa, se antaa mahdollisuuden yhdistää toimijaverkko-

teoriaan muitakin lähestymistapoja kuten sosiaalisen pääoman.

Tutkimus on hyvin kirjoitettu, ollen selkeä ja johdonmukainen. Kirjallinen ilmaisu osoittaa tekijänsä kyvyn tieteellisen tekstin tuottamiseen. Kirjoitusvirheitä on vähän. Yhteiskuntatieteelle helposti tyypillinen jargon on vähäistä ja lukija saa hyvän kuvan tehdystä tutkimuksesta. Väitöskirjassa on kuitenkin hieman toistoa etenkin analyysikappaleissa. Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat on selkeästi määritetty ja työ on rakenteellisesti toimiva. Työn teoriapohjan käyttäminen rakenteena on hyvä ja toimiva ratkaisu, koska se jäməköittää käsitteellisesti vaativan menetelmätyökalun seuraamista.

Reflektiivisyydestään huolimatta tutkimus noudattaa pääpiirteissään, ja tutkimuksen aihepiirin huomioon ottaen, yllättäväkin perinteistä tutkimustapaa, jossa teoreettinen pohja jäsentää empiiristä aineistoa johtaen lopulta tulkinnalliseen lopetukseen. Väitöskirja on tasapainoinen kokonaisuus, joka on rajattu maltilliseen sivumäärään.

Tekijä esittää tutkimusongelmansa selkeästi ja jäsentyneesti. Kysymyksiin vastaaminen onnistuu tulkinnallisesti, mutta olisin kaivannut lopetuskappaleisiin analyttisempää synteesiä tutkimushypoteesien ja saatujen tulosten välillä. Työssä käytetyt pääkäsitteet (sosiaalinen pääoma ja toimijaverkko) on esitetty ja niitä on reflektoitu uskottavasti tutkimuksen tarkoituksiperiä silmällä pitäen. Valittu lähestymistapa aiheuttaa kuitenkin toistoa, erityisesti analyysikappaleissa.

Tieteenalan näkökulmasta työ olisi vahvistunut esityksellä maantieteen ja verkostojen rajapinnasta. Samalla olisin toivonut näkeväni vahvemman yhteyden yhteiskuntatieteellisten ydinkäsitteiden ja maantieteellisen keskustelun välillä. Käytetyt ydinkäsitteet ovat yleisiä yhteiskuntatieteellisiä termejä, jotka jäsentävät työtä niille määritetyssä tarkoituksessa. Tämä aiheuttaa maantieteen tai aluetieteen tutkimuskirjallisuuden jäämisen taka-alalle sekä ”alueellisuuden” syvemmän merkityksen etsiminen jää suurelta osin lukijan tehtäväksi.

Tutkimuksesta käy selvästi ilmi, että väittelijä tuntee käyttämänsä teoriakirjallisuuden ja osaa soveltaa haastavaa työkalua, jollaiseksi toimijaverkko-teoria on katsottava erityisesti yhdistettynä sosiaalisen pääomaan. Käsitteeltävästä johtuen kuitenkin työn analytiikka verhoutuu tulkinnallisen kirjoituksen alle. Työ olisi vahvistunut laadullisen aineiston käsittelyn konkretisoinneilla.

Tapaustutkimuksen perinne ja perustelu on kirjoitettu tarkoituksenmukaisesti. Kokonaisuutena kuitenkin totean, että työ olisi hyötynyt tapausperusteisuuden ja tulosten yleistettävyyden pohdinnasta. Tutkimuksen aineistot kuvataan selkeästi ja samalla ne asemoidaan tutkijan omaan näkökulmaan, joka on tyypillistä käsillä olevan laadullisen tutkimuksen kohdalla.

Tulkinnallisesti työn vahvin osuus löytyy erityisesti eTampere-ohjelman alkuaikaa luotaavista kappaleista. Työn ponsi hieman laimenee itse ohjelman toteutusvuosia käsittelevissä luvuissa. Itse eTampere-ohjelmassa työskennelleenä näen muutamia aineistollisia puutteita: esimerkiksi osaohjelmien johtohenkilöiden syvähaastattelut puuttuvat valtaosin. Näiden tekeminen olisi tuottanut jäməkämmän ja laajemman kuvan eTampere-ohjelman toteuttamisen arjesta.

Loppupohdintakappaleet esittelevät tekijän tulkintoja ohjelmasta ja sen onnistuneisuudesta samalla yhdistäen tapauksen sosiaalisen pääoman ja toimijaverkkojen teorioihin. Laadullisen tutkimuksen perinteitä noudattaen johtopäätökset ovat reflektioivia ja tulkinnat riittävän maltillisia pohjautuen käytettyyn viitekehukseen ja tapausaineistoon.

Verkostojen tutkimus aluekehityksen apuna on ajankohtainen ja haasteellinen aihe, johon kohdistuu mielenkiintoa myös yliopistolaitoksen ulkopuolella. Näin ollen tehty tutkimus on oiva lisäys erityisesti aluekehityksen ja sosiaalisten verkostojen aluetieteelliseen tutkimukseen. Työ antaa vertailupohjan myös muiden verkostomaisesti toteutettujen alue- ja kaupunkikehityshankkeiden analyseille.